COVID-19 Pandemisinin İstanbul Ekonomisine Etkileri

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

İPA İstanbul Planlama Ajansı

İSTANBUL İSTATİSTİK OFİSİ

COVID-19 Pandemisi ve Şehre Etkileri

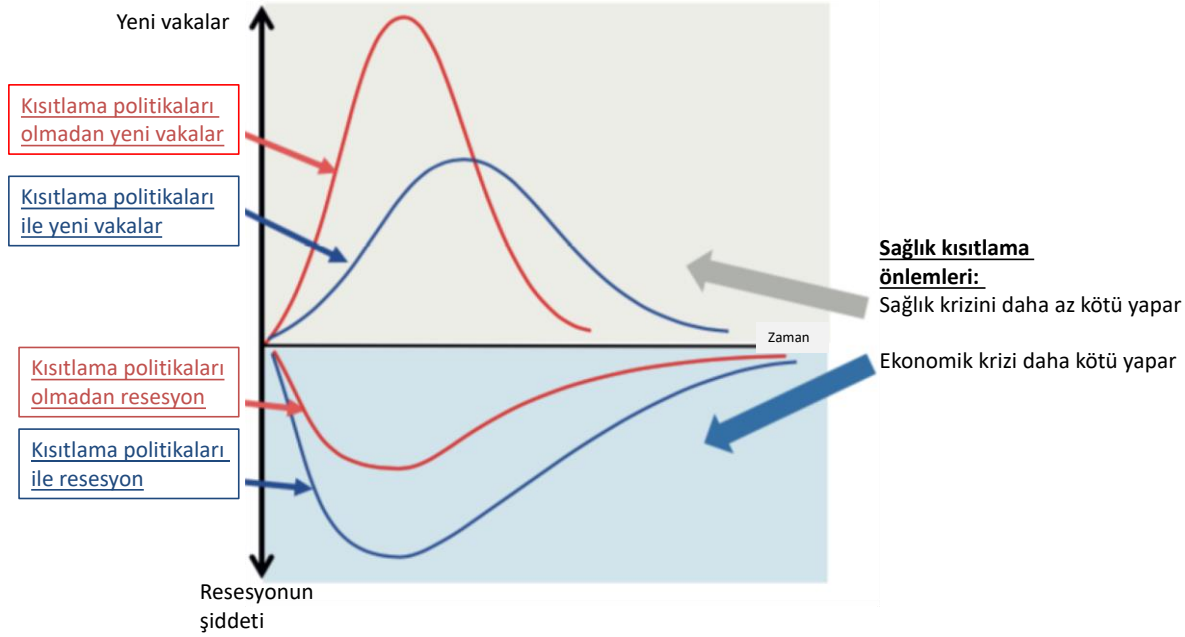
T.C. Sağlık Bakanlığı'nın 1 Haziran 2020 tarihi itibariyle açıkladığı haftalık ve günlük veriler, Türkiye'de COVID-19 Pandemisinin gerek vaka gerekse de ölüm sayıları içerisinde İstanbul'un çok büyük bir paya sahip olduğunu göstermektedir. Dünyanın diğer mega-şehirleri ile benzer şekilde olmak üzere, İstanbul'un bu konudaki önemi ve dikkat çekici ağırlığa sahip olduğu görülmektedir. Nüfus yoğunluğu, yerel ve uluslararası ilişkiler ve kamu sağlığı gibi pek çok faktörün birleşiminden dolayı, hastalığın en kötü etkileri şehir bölgelerinde yoğun olmakta ve ölüm oranları daha yüksek değerlere sahip olmaktadır. İstanbul'a benzer şekilde, New York ve Londra gibi metropollerin diğer şehirlere göre daha yüksek ölüm oranlarına sahip olmaları, şehir büyüklüğünün enfeksiyon oranlarının belirlenmesinde önemli bir role sahip olduğunu göstermektedir.

Olumsuz bir dışsal şok olarak tanımlanabilecek olan COVID-19 pandemisi, sadece talep taraflı değil, büyük bir arz şokuna da neden olmuş bulunmaktadır. Karantina ve kısıtlamalar, üretim ve tedarik zincirlerinde bozulmalara neden olurken ekonomik faaliyetlerde de olumsuz etkilere yol açmıştır. Talep tarafında ise, olası ekonomik sıkıntı görüşü ile tüketicilerde güven kaybı ile tasarruf etme eğilimi ortaya çıkmıştır. Şehir ekonomilerinin pandemi dolayısıyla ekonomilerinde meydana gelecek dönüşümün elektronik ticaret, uzaktan çalışma, tüketici talebinde değişiklikler ve çeşitli sektörlerde uygulanacak COVID-19 sertifika uygulamaları gibi etkili muhtemel eğilimleri kapsaması mümkün gözükmektedir.

İlk önce en yüksek derecede metropol veya büyükşehir bölgelerinin etkilenmesi ile beraber COVID-19'un etkileri zaman ve mekana göre önemli değişiklikler göstermektedir. Kısıtlamalar ekonomik faaliyetlerin büyük ölçüde durmasına neden olurken, pek çok şehirde kırılgan gruplarda yoksulluğun artmasına yol açmıştır (UN, 2020). Şehirlerde yiyecek arzındaki bozuklukların daha yüksek olması, potansiyel arz açıklarına ve fiyat yükselişlerine neden olmuştur.

Şehirler ve özellikle metropoller, ekonomik büyümenin motoru sayılabilirler. İstanbul'un Türkiye GSYİH'si içerisindeki payı 2018 yılı itibariyle yaklaşık %30'dur. COVID-19'un hasar verici etkisi en fazla yoksul ve nüfus yoğunluğu yüksek şehir bölgelerinde ortaya çıkmaktadır. Aşırı nüfus yoğunluğunun ve altyapı sorunlarının bulunduğu gecekondu yerleşimlerinde sosyal mesafe ve bireysel izolasyon kurallarının uygulanması da zor bir durumdur.

Kısıtlama politikaları ve salgın ve resesyon eğrileri – düzleştirme ve dikleştirme

Kısıtlama politikaları medikal eğriyi düzleştirirken, resesyon eğrisini derinleştirir

(Baldwin ve di Mauro, 2020)

Gourinchas'a (2020) göre kısa dönemde, enfeksiyon eğrisinin yataylaştırılması kaçınılmaz olarak makroekonomik eğriyi dikleştirecek olup, sağlık sisteminin çökmemesi için gerekli kısıtlamalar ise salgın eğrisini yataylaştıracak ve salgının en düşük kayıpla geçmesine neden olacaktır. Kısıtlama politikaları, ekonomik faaliyetleri doğrudan etkilemesi ve ekonomik daralmanın yataylaşması ile birlikte değerlendirilmelidir. Grafikte Gourinchas'ın (2020) analizine dayanarak Baldwin ve di Mauro (2020) tarafından bu durumun görselleştirilmesi gösterilmektedir.

Buna göre, kısıtlama politikaları ile ekonomik resesyonun derinleşmesi ve kısıtlama politikalarının uygulanmaması ile ekonomik resesyonun daha hafif atlatılması öngörülmektedir.

COVID-19, küresel çapta şehirleri ve toplumları sadece kamu sağlığı açısından değil, ekonomik olarak da tehdit etmektedir. Dünya Bankası'nın tahminlerine göre pandeminin etkisine bağlı olarak 100 milyon insanın yoksulluğa ve 49 milyon insanın ise aşırı yoksulluğa düşeceği öngörülmektedir (Mahler vd., 2020).

Bu pek çok "yeni yoksulun" şehirlerde yaşayan ve serbest çalışan ve çoğunlukla kayıt-dışı sektörlerde çalışan insanlar olabileceği öngörülmektedir. Fiziksel (sosyal) mesafenin genellikle mümkün olmadığı bu aşırı kalabalık bölgelerdeki pek çok sakin, düzensiz bir gelire ve istikrarsız işe sahip olup, kısıtlama politikaları arasında gelir kaybı yaşayarak, yaşamsal ihtiyaçlarını temin etmekte zorluk yaşamış olabilir.

Şehirler COVID-19 ile üç farklı evrede mücadele etmelidirler:

Şehirlerin COVID-19 ile Mücadele Yöntemleri

- ***Acil durum evresi:*** Hastalığın yayılmasını önlemeye odaklanmak ve hasta olanlar ile ilgilenmek;
- ***Erken toparlanma evresi:*** Kırılgan gruplar üzerindeki etkisinin hafifletilmesine odaklanmak, hızlı bir şekilde en fazla etkilenen küçük ve mikro işletmeler başta olmak üzere yerel ekonomiyi canlandırmak ve yeni normal için planlama yapmak;
- ***Yeni normal:*** İş dünyasının geleceği ve insan yoğunluğuna bağlı belirsizlikler (Wahba vd.,2020).

OECD'ye (2020) göre, toplanan örneklerle pek çok şehrin kısa ve orta dönemli uyguladığı politikalar altı kategoride kümelenmiştir:

Şehirlerin Kısa ve Orta Dönemli Salgın Politikaları

- İletişim, farkındalığın artırılması ve dijital araçlar,
- İş yeri uygulamaları ve işe geliş-gidiş düzenleri,
- Sosyal mesafe ve kısıtlamalar,
- Kırılgan gruplar için hedeflenen tedbirler,
- Yerel hizmet sağlanması, özellikle su ve atık,
- İş ve ekonomik toparlanmaya destek olma.

Her ne kadar iş dünyasını ve genel olarak ekonomik faaliyetleri olumsuz etkilese de, bu etkinin de eşitsiz koşullar yarattığı göz önünde bulundurulmalıdır.

Daha yüksek nitelikli bireyler evden çalışma imkânına sahipken (sağlık çalışanları hariç, eğitim, finansal hizmetler, kurumsal şirketler), imalat sektörlerinde çalışanlar, perakende, eğlence, inşaat ve ulaşım sektörlerinde çalışanlar ve daha düşük nitelikli çalışanların (ticari sürücüler, kargocular-kuryeciler, perakende çalışanları, vb.) evden çalışma durumları olamamıştır.

COVID-19 Pandemisinin İstanbul Ekonomisine Etkileri

Detaylı Bilgiler ve Grafikler

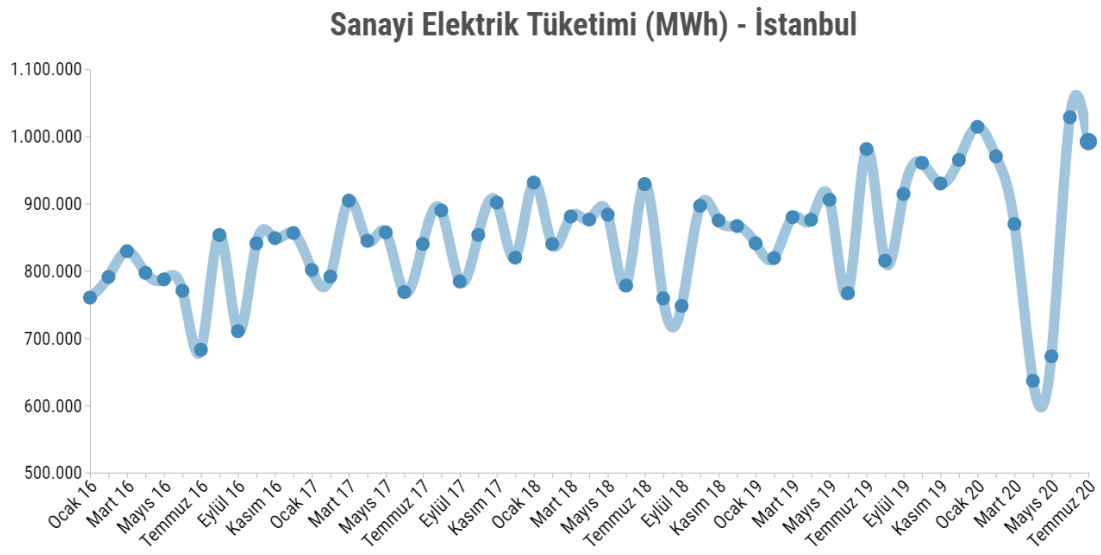
İstanbul'da pandemi döneminde...

- Sanayi elektrik tüketimi **%27 azaldı.**
- Ticarethane elektrik tüketimi **%44 azaldı.**
- İhracat **%24,5**, ithalat **%20,3 azaldı**.
- Turist sayısı **%98,2 azalarak** 68 bine geriledi.
- Kapanan şahıs firma sayısı, ilk 7 ayda **2019 yılı toplamını yakaladı.**
- İstanbul'dan yapılan Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) tahsilatı **%85,8 arttı.**
- İşsizlik ödeneği başvurusu sayısı **%37,6 arttı.**
- İşsizlik ödeneğini hak edenlerin sayısı **%33,7 azaldı.**
- İŞKUR aracılığıyla işe yerleştirmeler **%85 azaldı.**
- Borçlanma arttı, takibe düşen krediler **%41,4 yükseldi.**
- İhtiyaç kredileri artarak **ilk defa konut kredisinden daha yüksek miktarda** gerçekleşti.
- Konut kredisi faiz oranları azaldı, **konut satışları ve konut satış fiyatları arttı.**
- Yeni konutların fiyatı **%31 artarken**, ikinci el konutlarda **%20 artış gözlendi.**
- **Her 4 haneden biri sosyal yardım talebinde bulundu.**
- **Yoksul hanelerin %37,6'sında iş kayıpları yaşandı.**
- **Salgın sebebiyle dar gelirli hanelerin %77,9'unun mevcut borçları yükseldi.**

İstanbul'da sanayi elektrik tüketimi Nisan ayında %27 azaldı

Türkiye ekonomisinin yaklaşık %30'unu meydana getiren İstanbul ekonomisinin COVID-19 salgını ve bu salgına karşı uygulanan kısıtlamalarla ekonomik etkilerinin görülmesinde gerek sanayi gerekse de ticarethanelerdeki elektrik tüketimi önemli bir göstergedir. Buna bağlı olarak, Grafikten görüldüğü üzere, **İstanbul'da sanayi elektrik tüketimi 2016 yılından beri en düşük düzeye Nisan ayında ulaştı ve bir önceki seneye oranla yaklaşık olarak %27 azalmıştır.** Bununla beraber Mayıs ayı itibariyle toparlanma işaretleri görülmeye başlanmıştır.

Haziran 2020'de ise 2016 yılından beri gerçekleşen en yüksek seviyeye ulaşarak bir önceki yılın aynı dönemine göre %34 artış gerçekleşmiştir. Türkiye genelinde de İstanbul'da olduğu gibi en düşük seviyeye Nisan ayında ulaşılmış ve bir önceki yılın aynı ayına göre %22 azalış gerçekleşmiştir.

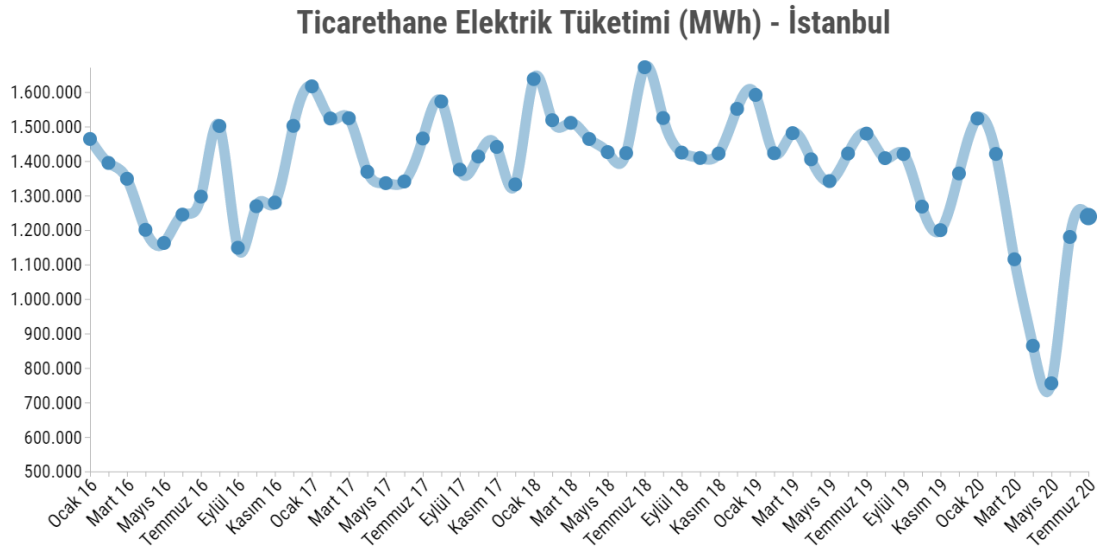

EPDK verilerinden derlenmiştir,

İstanbul'da Mayıs ayında ticarethane elektrik tüketimi %44 azaldı

Diğer taraftan, sanayi sektörlerinin elektrik tüketiminden farklı olarak, ticarethanelerin genel olarak kapalı kalmasını sağlayan kısıtlamalardan daha fazla etkilendiğini söylemek mümkün olmaktadır. Grafikten görüldüğü gibi, **özellikle Mayıs ayında, bir önceki senenin elektrik kullanımına göre yaklaşık %44 oranında bir azalış** meydana gelmiştir. **Nisan ve Mayıs aylarında gerek Türkiye gerekse de İstanbul için 2016 yılından beri tarihi olarak en düşük tüketim değerleri gerçekleşmiştir**.

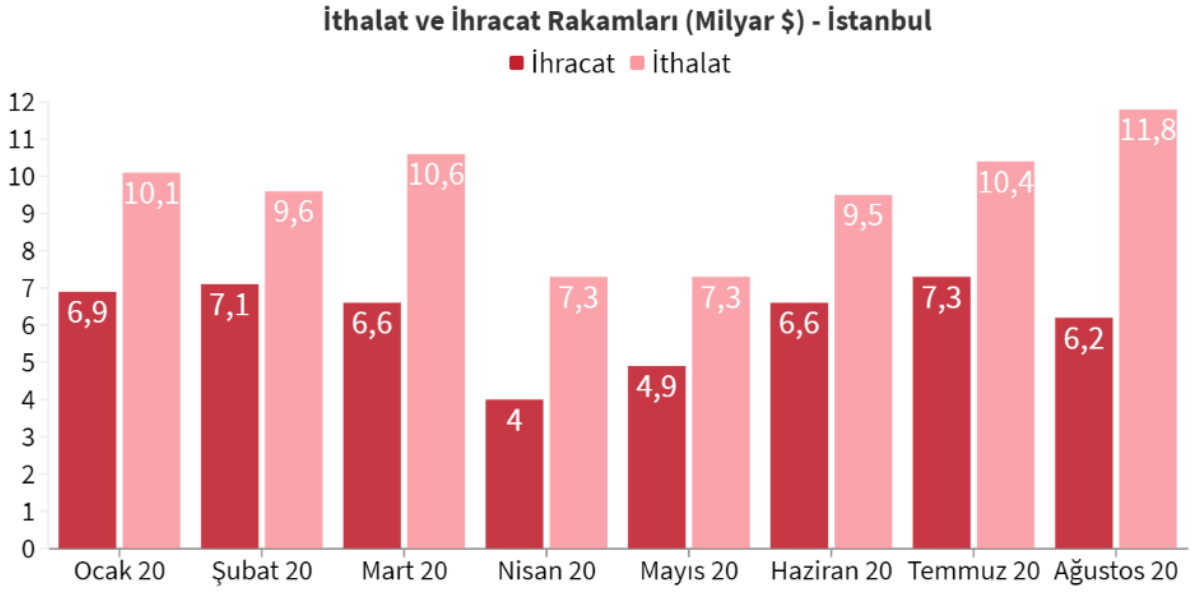
Özellikle İstanbul yerelinde, küçük ve mikro işletmelerin bu süre zarfında kapalı kalmaları bu tablonun meydana gelmesini sağlamıştır. Türkiye genelinde de Mayıs ayında 2016'dan beri en düşük ticarethane elektrik tüketimi gerçekleşmiş; bir önceki yılın aynı ayına göre %34 azalmıştır.

EPDK verilerinden derlenmiştir,

2020 yılının ikinci çeyreğinde ihracat %24,5, ithalat %20,3 azaldı

İstanbul ekonomisi, Türkiye ekonomisinin yaklaşık %30'unu karşılarken, dış ticaret açısından bu oran yaklaşık %50'ye çıkmaktadır. Buna göre, İstanbul'un dış ticaretindeki olumlu veya olumsuz gelişmeler önemli derecede Türkiye ekonomisini etkileme niteliğine sahip olmaktadır. COVID-19 pandemisi sonrasında **İstanbul'un dış ticaret hacmi 2013 yılından itibaren en düşük düzeyine Nisan ayında ulaşmış ve Haziran ayı itibariyle toparlanma işareti görülmeye başlanmıştır.**

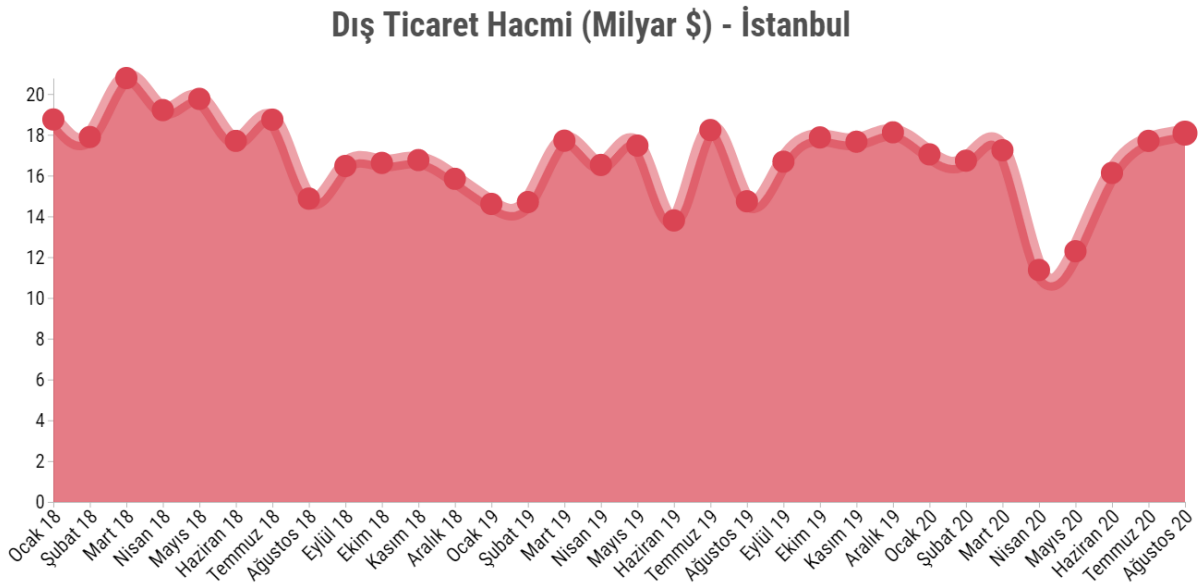
TÜİK verilerinden derlenmiştir.

İstanbul'da 2020 yılının ikinci çeyreğinde ihracat, bir önceki çeyreğe göre %24,5 azalarak 15,6 milyar dolara gerilemiştir. İthalat ise ikinci çeyrekte %20,3 azalarak 24,2 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye genelinde 2020 yılının ikinci çeyreğinde ihracat bir önceki döneme göre %24 azalarak 32,3 milyar dolar, ithalat ise %22,3 azalarak 43,2 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

2019 yılının ikinci çeyreğine göre ise 2020 yılının ikinci çeyreğinde İstanbul'da ihracat %27,4, ithalat %8,1 azalmıştır. Aynı dönemde Türkiye genelinde ise ihracat %26,1, ithalat %16,3 azalmıştır.

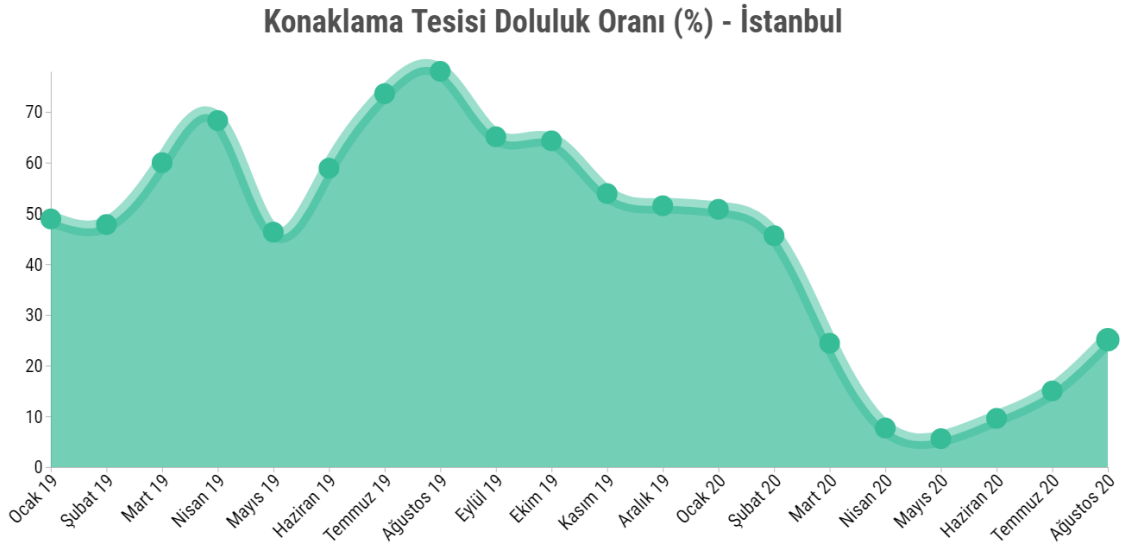
İstanbul'da dış ticaret hacmi Ağustos 2020'de Aralık 2019 seviyesine yükselmiştir. Bu dönemde ihracatta %16,8'lik bir azalış gerçekleşirken ithalatta %11,5'lik bir artış gerçekleşmiş; **dış ticaret açığı %79,2'lik bir artışla rekor seviyeye yükselerek 5,61 milyar dolara** ulaşmıştır. Aynı dönemde Türkiye genelinde ise ihracat %19, ithalat %6,5 azalmış; dış ticaret açığı ise %34,5 artarak 6,28 milyar dolara ulaşmıştır.

TÜİK verilerinden derlenmiştir.

2020 yılının ikinci çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre İstanbul'a gelen turist sayısı %98,2 azalarak 68 bine geriledi

İstanbul ekonomisinin en önemli gelir kaynaklarından biri olan turizm sektörü de COVID-19 ve ona bağlı kısıtlamalardan oldukça önemli derecede etkilenmiştir. İstanbul'da yer alan otellerin doluluk oranları Mart ve Nisan aylarında keskin bir düşüş yaşamış; **Mayıs 2020'de 2017 yılından beri en düşük seviyesine ulaşmıştır.**

Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerinden derlenmiştir.

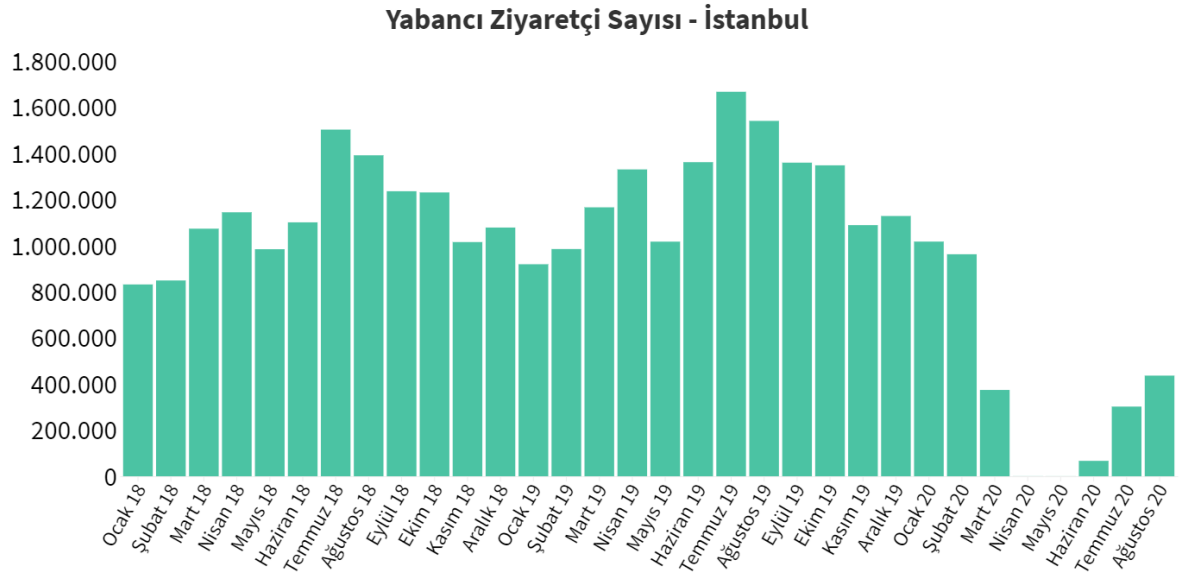
İstanbul'u ziyaret eden yabancı ziyaretçilerin sayısı gerek sınır gerekse de sağlık kısıtlamalarına bağlı olarak Nisan ve Mayıs aylarında, 2008-2009 küresel ekonomik krizde dahi görülmemiş tarihi en düşük sayılara ulaşılmış ve ancak Haziran ayında toparlanma işareti göstermiş bulunmaktadır.

2019 yılının ilk altı ayında İstanbul'a gelen turist sayısı 6,7 milyon iken 2020 yılında İstanbul'a gelen turist sayısı %64,3 azalış yaşamış ve 2,4 milyon turiste ev sahipliği yapmıştır. Aynı dönemde Türkiye'ye gelen turist sayısı ise 18 milyon iken 2020 yılında bu sayı %75,1 azalarak 4,5 milyon seviyesine gerilemiştir.

İstanbul'a gelen turist sayısı 2019 yılının ilk çeyreğinde 3 milyonu aşarken 2020 yılının aynı döneminde %23,3 azalmış ve 2,4 milyona gerilemiştir. **2019 yılının ikinci çeyreğinde ise İstanbul'a gelen turist sayısı 3,7 milyonu aşarken 2020 yılının aynı döneminde %98,2 azalmış ve 68 bine gerilemiştir.** Aynı dönemde Türkiye'ye gelen toplam turist sayısı ise %97,9 azalarak 269 bin olmuştur. Temmuz ayı itibariyle İstanbul'a gelen turist sayısı artmasına rağmen yine de 2019 ile aynı seviyelere yükselememiştir.

2019 yılının ilk dört ayında İstanbul'a gelen toplam turist sayısı 4 milyonu aşmışken, 2020 yılında sekiz ayda İstanbul'a gelen toplam turist sayısı 3,2 milyona ulaşabilmiştir.

Türkiye 2019 yılının ikinci çeyreğinde 12,6 milyon turiste ev sahipliği yapmışken 2020 yılının aynı döneminde %97,9'luk bir düşüş gerçekleşmiş ve 269 bin turiste ev sahipliği yapmıştır.

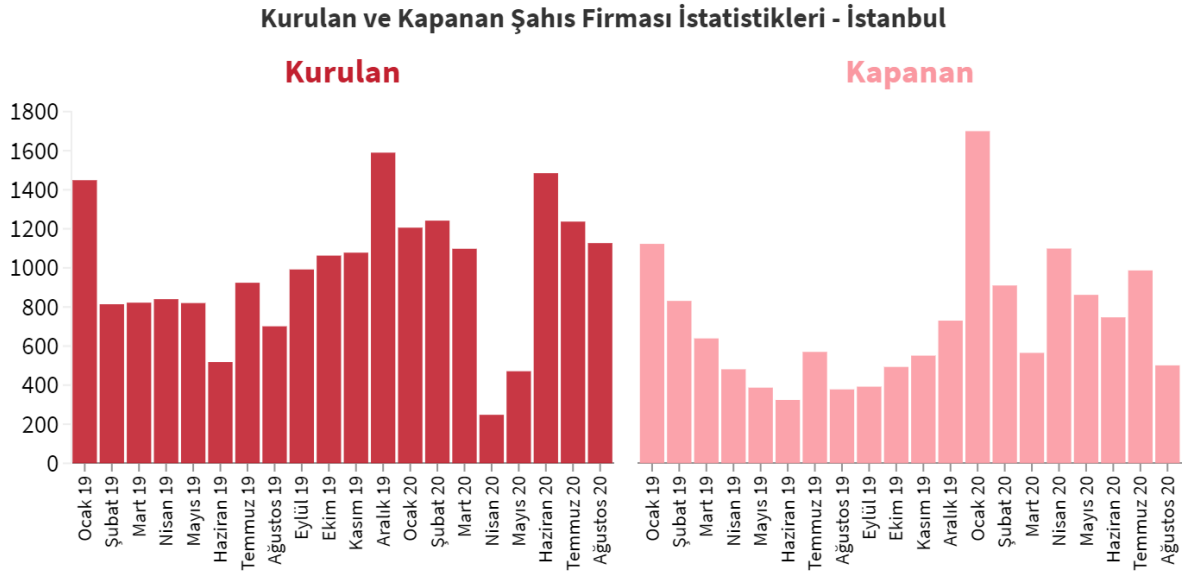

Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerinden derlenmiştir

2019 yılında toplam 6 bin 899 şahıs firması* kapanmışken, 2020 yılının ilk yedi ayında kapanan şahıs firma sayısı 6 bin 870'e ulaştı

2019 yılında toplam 6 bin 899 şahıs firması kapanmışken, 2020 yılının ilk yedi ayında kapanan şahıs firma sayısı 6 bin 870'e ulaştı. **İstanbul'da 2020 yılının ilk dokuz ayında kapanan şahıs firması ise bir önceki yılın aynı dönemine göre %55,9 artarak 7 bin 988,** Türkiye genelinde ise %15,8 artarak 16 bin 616 şahıs firması kapanmıştır. 2019 yılının Eylül ayında kapanan şahıs firmalarının %35,7'si İstanbul'dan iken 2020 yılının Eylül ayında İstanbul'un payı %48,1'e yükselmiştir.

Kurulan yabancı sermayeli şirket sayısı ise 2019 yılının Mart, Nisan ve Mayıs aylarında toplam 2.044 adet iken, **Covid-19 sonrası 2020 yılında kurulan yabancı sermayeli şirket sayısı %59,6 azalarak 825 olmuştur.** İlk dokuz ayda kurulan yabancı sermayeli şirket sayısı ise bir önceki yılın aynı dönemine göre %24 azalarak 4 bin 583 olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği verilerinden derlenmiştir.

* *Tüzel kişiliğe sahip ve ortakların sorumlulukları sınırsız olan şirket türleridir. Ortak ekonomik bir çıkar veya çıkarların gereği olarak sayısı belli kişilerin kurdukları ve sorumlulukları kişisel olan ortaklıklara şahıs şirketleri denir. (Örneğin; bakkal, kuaför, manav, kasap, terzi vb.)*

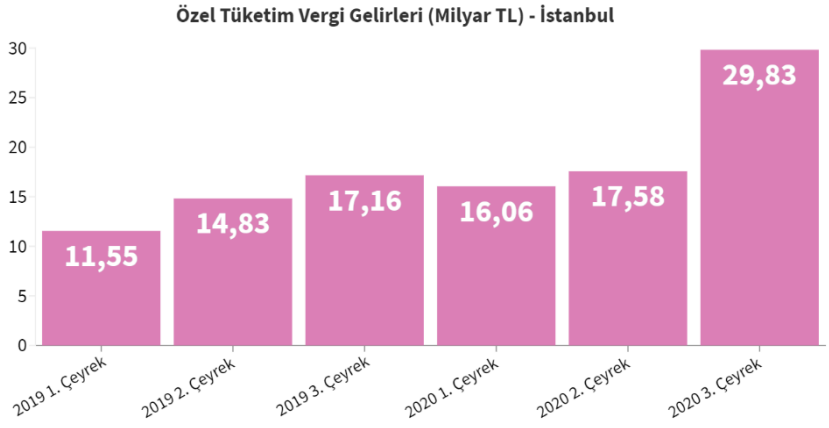
İstanbul'dan tahsil edilen Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) geliri 2020 yılının üçüncü çeyreğinde %85,8 arttı

COVID-19 döneminde İstanbul'dan tahsil edilen vergi gelirlerine bakıldığında 2019 yılının ikinci çeyreğinde toplam 70,58 milyar TL vergi tahsil edilmişken 2020 yılının aynı döneminde vergi tahsilatı %6,7 artarak 75,32 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. 2020'nin üçüncü çeyreğinde ise vergi tahsilatı bir önceki yılın aynı dönemine göre %38,3 artarak 113,08 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Türkiye genelinde ise bir önceki yılın aynı dönemlerine göre 2020 yılının ikinci çeyreğinde vergi tahsilatı %4,1, üçüncü çeyreğinde ise %36,7 artmıştır.

Vergi Gelirleri (Bin TL)

Dönem	İstanbul		Merkezi Yönetim	
	2020	2019	2020	2019
3.çeyrek	113.084.692	81.791.217	242.781.301	177.549.721
2.çeyrek	75.323.147	70.582.617	159.848.450	153.480.671
1.çeyrek	78.780.648	73.994.516	176.099.690	73.607.897

İstanbul'dan tahsil edilen **Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) Ağustos 2020'de zirveye ulaşarak 10,7 milyar vergi tahsil edilmiştir.** 2020'nin ilk çeyreğine baktığımızda 16,06 milyar ÖTV tahsil edilmişken; ikinci çeyreğinde %9,5 artarak 17,58 milyar TL, üçüncü çeyreğinde ise %85,8 artarak 29,83 milyar TL tahsil edilmiştir. Türkiye genelinde de ÖTV geliri Ağustos 2020'de zirveye ulaşarak bir önceki yılın aynı dönemine göre %67,1 artmıştır.

T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı verilerinden derlenmiştir.

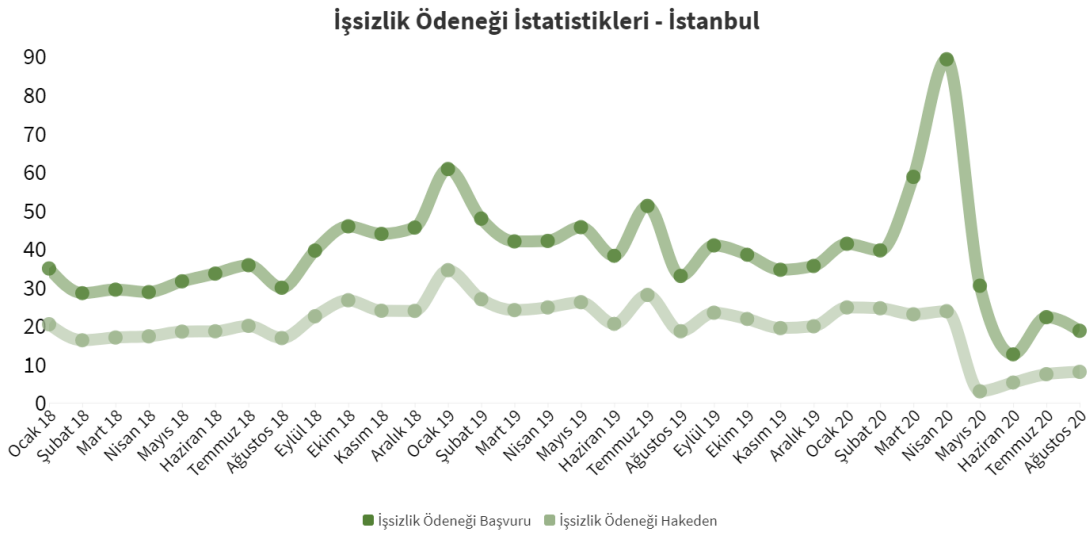
İşsizlik ödeneği başvuru sayısı Mart, Nisan ve Mayıs ayı toplamına bakıldığında bir önceki yılın aynı dönemine göre %37,6 arttı

COVID-19 Pandemisi sonrasında İstanbul'da **İŞKUR aracılığıyla işsizlik ödeneğine yapılan başvurular, Mart ve Nisan aylarında rekor düzeye ulaştı.** 2019 yılı Mart, Nisan ve Mayıs aylarında İstanbul'da toplam **130 bin kişi işsizlik ödeneğine başvurmuşken,** 2020 yılının aynı döneminde **başvuran kişi sayısı %37,6 artarak 178 bine** ulaşmıştır. Türkiye genelinde ise aynı dönemde başvuru sayısı %42 artarak 362 bine ulaşmıştır.

Aynı dönemde **İstanbul'da işsizlik ödeneğini hakedenlerin sayısı** ise **2019 yılında 75 bin** iken, 2020 yılında son üç yılın en düşük seviyesinde gerçekleşerek **%33,7 azalışla 50 bin** olmuştur. Türkiye genelinde ise hakedenlerin sayısı %35,1 azalarak 155 bine gerilemiştir. Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarının toplamında ise işsizlik ödeneğini hakedenlerin sayısı 21 bin kişi iken **2019 yılında sadece Temmuz ayında 28 bin kişiye işsizlik ödeneği verilmiştir.**

İşsizlik ödeneği hak eden sayısı Mart, Nisan ve Mayıs ayları toplamında bir önceki yıla göre

%33,7 azaldı.

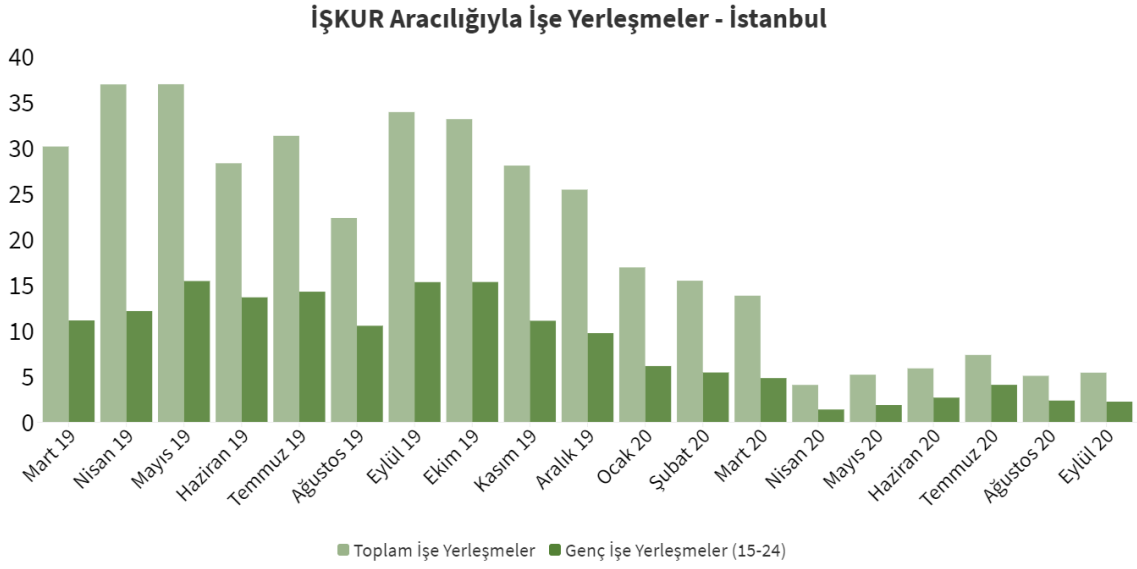
İŞKUR verilerinden derlenmiştir.

İŞKUR aracılığıyla toplam işe yerleştirmelere baktığımızda ise İstanbul'da **2019'un ikinci çeyreğinde 102 bin kişi** işe yerleştirilmişken **2020 yılının aynı döneminde yerleştirmeler %85,2 azalarak 15 bin kişiye gerilemiştir.** Türkiye'de %64,6 azalış gerçekleşmiş ve 138 bin kişi işe yerleştirilmiştir. 2020 yılının ilk çeyreğinde işe yerleştirilenlerin sayısı 46 bin iken 2020 yılının ikinci çeyreğinde %67,3 azalarak 15 bine, üçüncü çeyreğinde ise %61,5 azalarak 18 bine gerilemiştir. Türkiye genelinde ise 2020 yılının ilk çeyreğinde işe yerleştirilenlerin sayısı 246 bin iken 2020 yılının ikinci çeyreğinde %43,6 azalarak 138 bine gerilerken üçüncü çeyreğinde ilk çeyrek ile aynı seviyede gerçekleşmiştir.

İşe yerleştirmeler %85 azaldı.

Genç (15-24 yaş) işe yerleştirmeler 2019 yılının ikinci çeyreğinde toplam 41 bin kişi iken 2020 yılının aynı döneminde yerleştirmeler %85,7 azalarak 6 bine gerilemiştir.

2020 yılının ilk çeyreğinde ise genç işe yerleştirilenlerin sayısı 16 bin iken 2020 yılının ikinci çeyreğinde %64 azalarak 6 bine, üçüncü çeyreğinde ise %47,2 azalarak 9 bine gerilemiştir. Türkiye genelinde ise ikinci çeyrekte genç işe yerleşenler ilk çeyreğe göre %38,7 azalırken üçüncü çeyrekte %23,4 artmıştır.

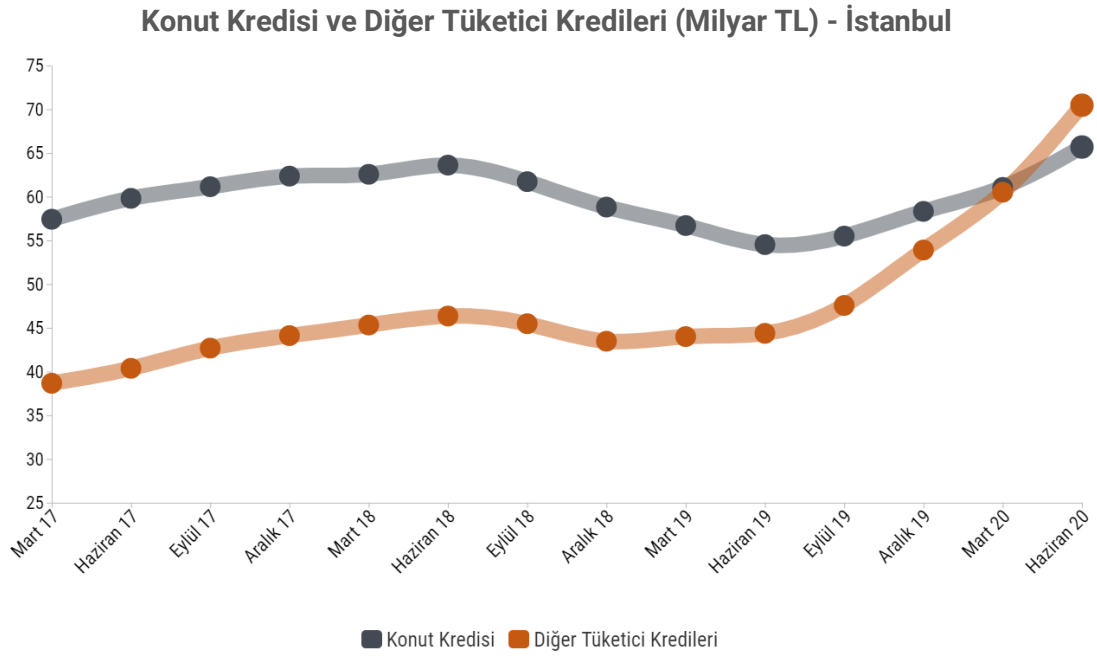
İŞKUR verilerinden derlenmiştir.

İhtiyaç kredileri son 10 yıla bakıldığında ilk defa konut kredisinden daha yüksek miktarda gerçekleşerek 70,5 milyar TL oldu

Kredi kartı verilerini incelendiğimizde **2020'nin ikinci çeyreğinde İstanbul'un Türkiye içindeki payı artarak %33,3 olmuştur.** İlk çeyrekte İstanbul'da toplam 33,4 milyar TL kredi kartı borcu mevcutken **2020'nin ikinci çeyreğinde %14,5 artarak 38,2 milyar TL'ye ulaşmıştır.** Aynı dönemde Türkiye'deki toplam kredi kartı borcu ise 2020 yılının ikinci çeyreğinde ilk çeyrek ile aynı seviyede gerçekleşmiştir.

Son bir yılda ihtiyaç kredileri %58,8, konut kredileri %20,5 arttı.

Diğer tüketici kredileri (ihtiyaç kredileri) son 10 yıla bakıldığında İstanbul'da ilk defa konut kredisinden yüksek gerçekleşerek 70,5 milyar TL olmuştur. Konut kredisi tutarı 2020'nin ikinci çeyreğinde 2019 yılının aynı dönemine göre %20,5 artarken, diğer tüketici kredileri %58,8 artmıştır. Türkiye genelinde ise 2020 yılının ikinci çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre konut kredisi tutarı %29,9, ihtiyaç kredileri ise %63,8 artmıştır.

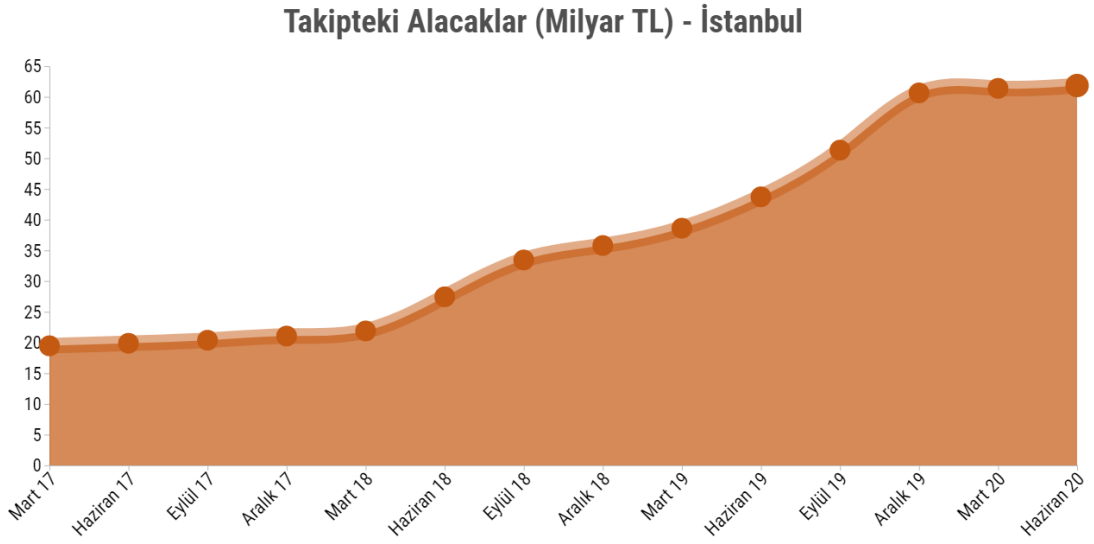

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu verilerinden derlenmiştir.

Takipteki alacaklar İstanbul'da 2019 yılının ilk çeyreğine göre 2020 yılının aynı döneminde %59 artarak 61,4 milyar TL, ikinci çeyreğinde ise bir önceki yıl aynı döneme göre %41,4 artarak 61,8 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'de ise toplam takipteki alacaklar 2020 yılının ikinci çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre %29,8 artarak 150,8 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

Takipteki alacaklar son bir yılda %41,4 arttı.

Toplam nakdi krediler İstanbul'da ilk çeyrekte bir önceki yılın aynı dönemine göre %14,8, ikinci çeyrekte ise %26,8 artarak 1,3 trilyon TL'ye ulaşmıştır. Türkiye genelindeki toplam nakdi krediler ise 2020 yılının ikinci çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre %28,3 artarak 3,4 trilyon TL'ye ulaşmıştır.

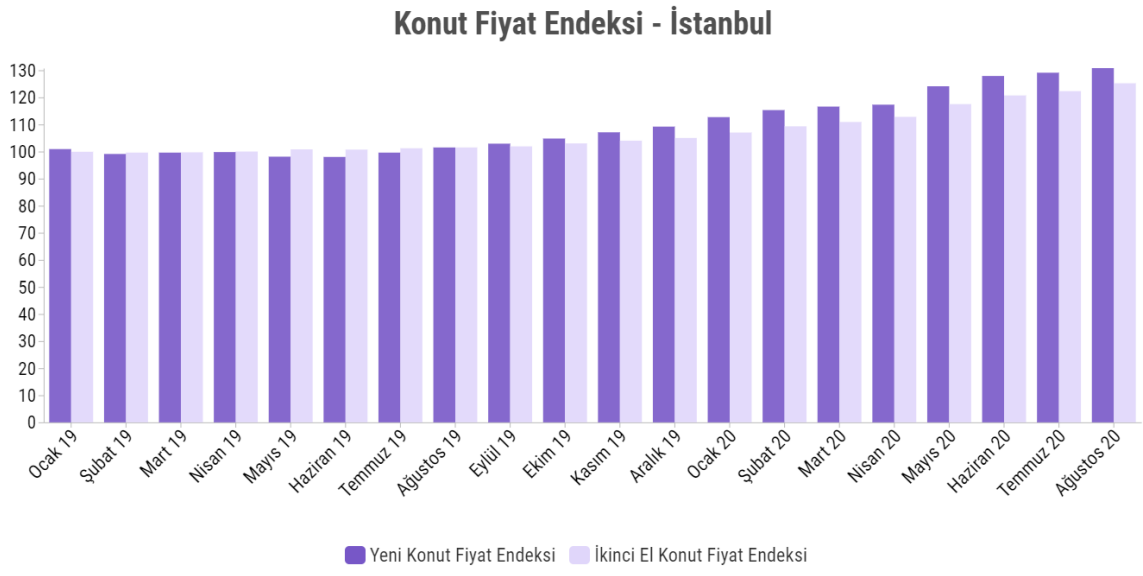
Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu verilerinden derlenmiştir.

Toplam altın mevduatına baktığımızda ise pandemi sonrasında altına talepte artış gerçekleşmiş, İstanbul'da 2019 yılının ilk çeyreğinde 67 ton altın karşılığı mevduat mevcutken 2020 yılının ilk çeyreğinde %75 artarak 117 ton altına ulaşmıştır. **2019'un ikinci çeyreğinde ise 67 ton olan mevduat 2020'nin ikinci çeyreğinde %120 artarak 141 ton altın karşılığı mevduata yükselmiştir.** Türkiye'de ise 2019 yılının ikinci çeyreğinde 205 ton altın karşılığı mevduat mevcutken 2020 yılının aynı döneminde %111 artışla 433 ton altına yükselmiştir.

Yeni konut fiyat endeksi Haziran ayında bir önceki yılın aynı dönemine göre %31 artarken ikinci el konutlarda %20 artış gözlendi

COVID-19'un en önemli ekonomik etkilerinden biri olarak beklenen konut satışlarında ve kira gelirlerinde azalış durumu, İstanbul ve Türkiye arasında farklılık meydana getirmiştir.

Konut fiyat endeksine baktığımızda özellikle sıfır konutlar üzerinde yapılan kredi imkânları ile birlikte sıfır konuta talep artmış, İstanbul'da **yeni konutların fiyat endeksi Haziran ayında zirve bir artış gerçekleştirerek bir önceki yılın aynı dönemine göre %31 artarken ikinci el konutlarda %20 artış görülmüştür.** Aynı dönemde Türkiye genelinde ise yeni konutların fiyatı %29 artarken ikinci el konutların fiyatında %25 artış gerçekleşmiştir. Temmuz ve Ağustos aylarında ise İstanbul'da konut fiyat endeksinde bir önceki yılın aynı dönemlerine göre **%23, Türkiye genelinde ise %26 artış** gerçekleşmiştir.

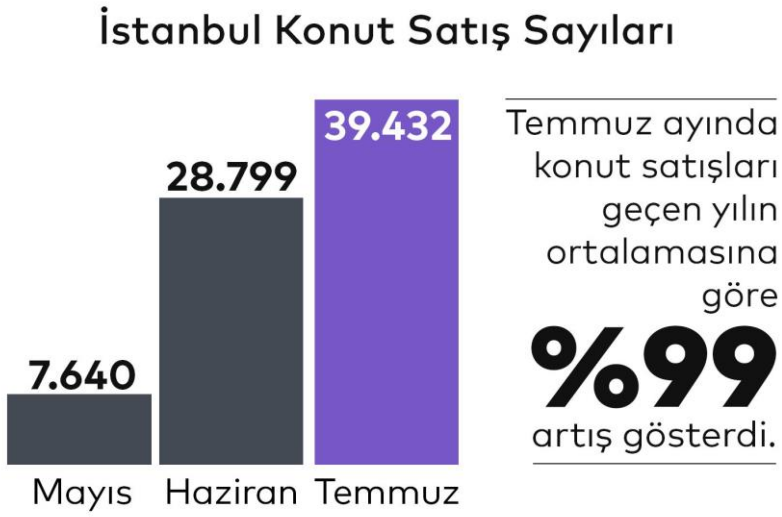

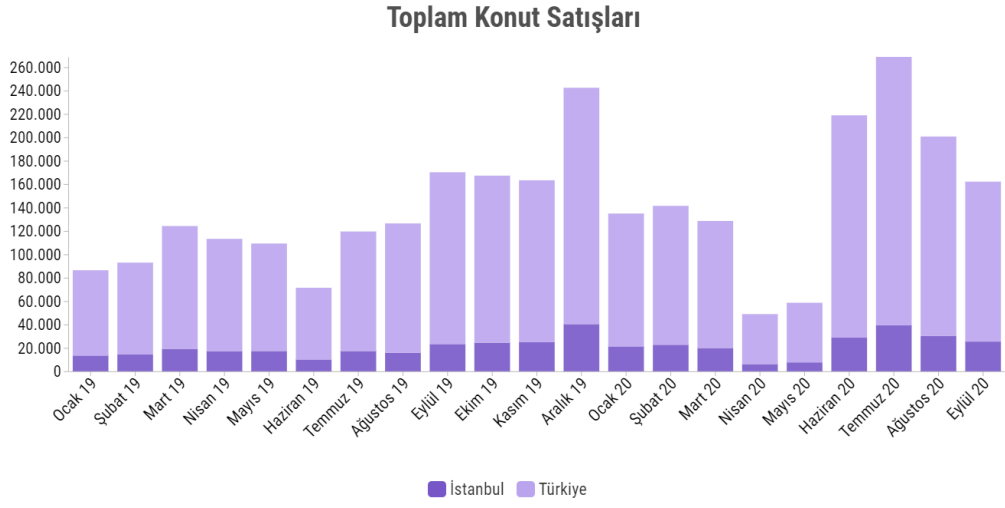
Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası verilerinden derlenmiştir.

2020 Nisan, 2013 yılından beri tarihi en düşük konut satışlarının meydana geldiği ay olmuş; İstanbul'da bir önceki yıla göre konut satışları %64,4, Türkiye'de 55,5 azalmıştır. Temmuz ayı ise hem İstanbul hem de Türkiye açısından en yüksek konut satışının gerçekleştiği ay özelliğine sahip olmuştur. Hem İstanbul'da hem de Türkiye'de %120'nin üzerinde bir artış gerçekleşmiştir.

Konut kredisi faiz oranları azaldı, konut satış fiyatları arttı.

Konut kredisi faiz oranlarının azalmasıyla Haziran ayı itibariyle hem konut satışları hem de konut fiyatları artmıştır. **2019 yılının ilk altı ayında İstanbul'da toplam 92 bin konut satılmışken 2020'de %16,1 artarak 106 bin konut satışı gerçekleşmiştir.** 2020 yılının 3. çeyreğinde ise konut satış sayıları zirveye ulaşarak bir önceki yılın aynı dönemine göre %68,6 artış gerçekleşerek 95 bin konut satışı gerçekleşmiştir. Türkiye genelinde de üçüncü çeyrekte konut satışları %49,2 artmıştır.

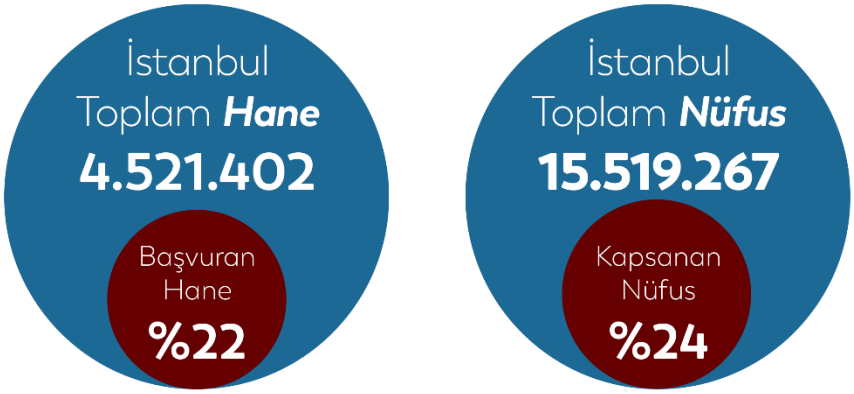

TÜİK verilerinden derlenmiştir.

İstanbul'da her 4 aileden biri sosyal yardım talebinde bulundu

İBB bünyesinde sosyal yardım amacıyla açılmış olan internet sayfasına yapılan başvuruda pandemi sürecinde İstanbul'da her 4 aileden biri sosyal yardım talebinde bulundu. **İstanbul'da toplam hane sayısı 4,5 milyon iken hanelerden gerçekleşen toplam başvuru sayısı 1 milyonu aştı.**

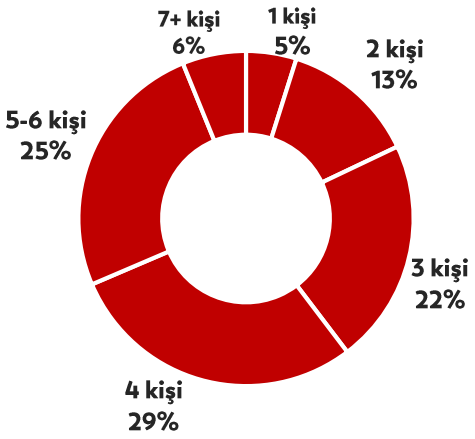

Sosyal destek başvurusunda bulunan ve mesleğini belirtenler içinde en yüksek oranda işçiler, bir mesleği olmayanlar, ev hanımları ve tekstil çalışanlarının sahip olduğu gözlendi.

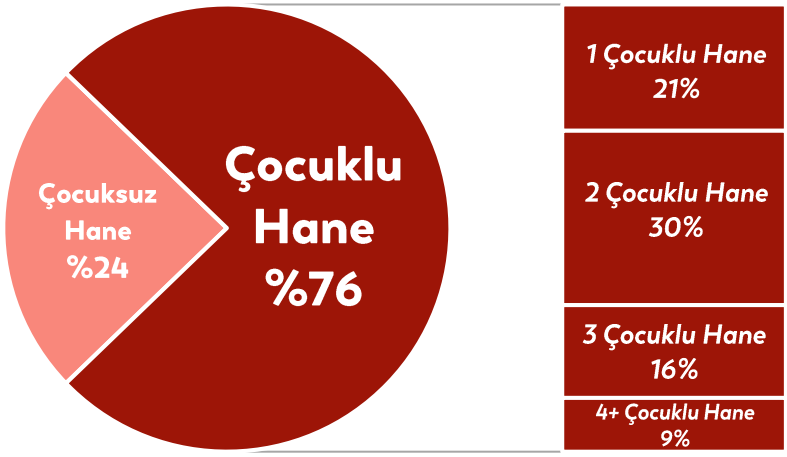
Meslek	Oran (%)
İşçi	%26,8
Yok	%20,2
Ev Hanımı	%10,9
Tekstil	%9,3
Serbest Meslek	%6,3

Sektör	Oran (%)
Giyim & Tekstil	%16,9
Kafe & Restoran	%6,5
Hizmet	%6,2
Ulaşım	%4,8
Sağlık	%4,2

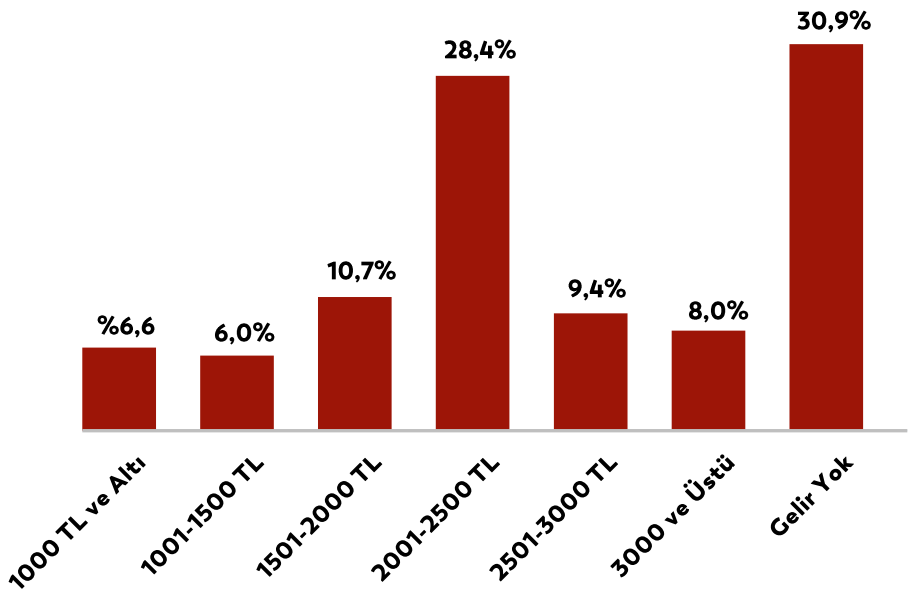
Sosyal destek başvurusunda bulunan haneler arasında en yüksek paya %28,9 ile 4 kişilik haneler sahip oldu. Hanede tek kişi yaşayanların oranı %4,9 iken, 7 kişiden fazla hanehalkı büyüklüğüne sahip olan hanelerin oranı ise %6,2 olarak gözlendi.

Başvuruda bulunan hanelerin %75,6'sında bir veya daha fazla çocuk olduğu gözlenirken; çocuklu haneler içindeki iki çocuklu hanelerin %30, ikiden fazla çocuğun olduğu hanelerin ise %25 oranında temsil edildiği görüldü. Tek çocuğun yaşadığı hanelerin oranı ise %21,3 oldu.

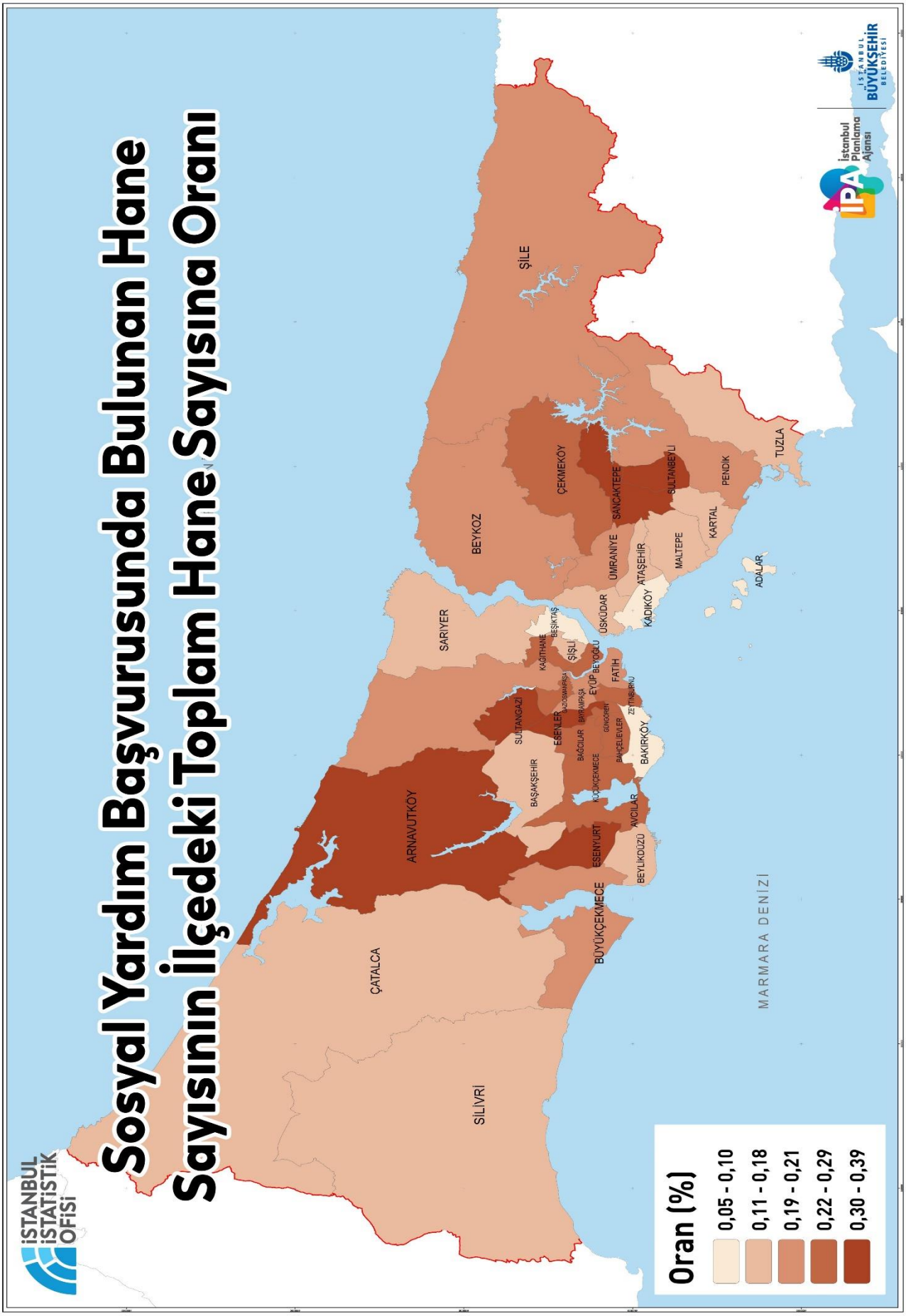

Başvuruda bulunan hanelerin %30,9'unun düzenli bir geliri olmadığı, **%23'ünün ise asgari ücretin altında kazanca sahip olduğu;** sadece %8'inin 3.000 TL ve üstü bir gelire sahip olduğu gözlendi.

Sosyal yardım başvurusunda bulunan hanelerin yoğunlaştığı ilçelerin başında Esenyurt, Bağcılar, Küçükçekmece, Sultangazi ve Ümraniye geldi.

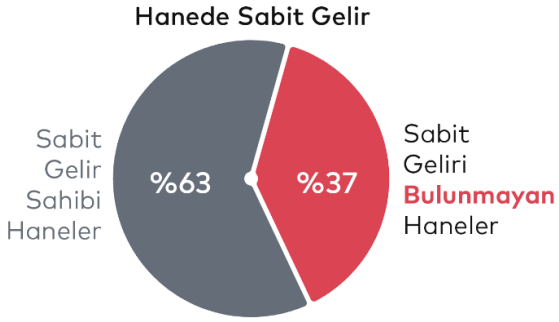
İlçe	Sosyal Destek Başvurusunda Bulunan Hane Sayısı	İlçedeki Hane Sayısı	İlçedeki Hane Sayısı İçindeki Payı (%)
Esenyurt	92.097	261.588	35,21%
Bağcılar	54.739	185.881	29,45%
Küçükçekmece	52.439	227.434	23,06%
Sultangazi	48.089	129.850	37,03%
Ümraniye	42.336	203.730	20,78%
Bahçelievler	41.706	172.544	24,17%
Pendik	40.954	204.056	20,07%
Sancaktepe	40.788	116.112	35,13%
Esenler	36.436	116.509	31,27%
Kağıthane	34.830	134.162	25,96%

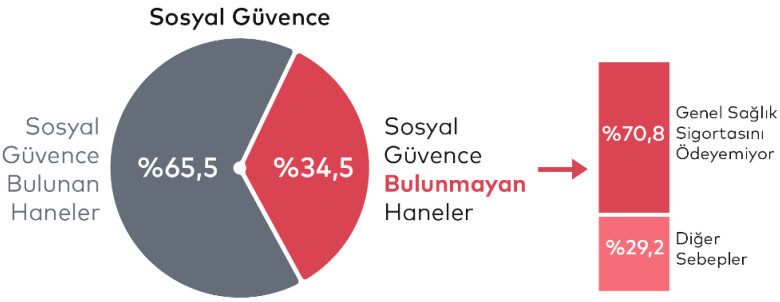

Sosyal Yardım Başvurusunda Bulunan Hane Sayısının İlçedeki Toplam Hane Sayısına Oranı
İSTANBUL İSTATİSTİK OFİSİ
İstanbul Planlama Ajansı
İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
Oran (%)
0,05 - 0,10
0,11 - 0,18
0,19 - 0,21
0,22 - 0,29
0,30 - 0,39
ŞİLE
BEYKOZ
ÇEKMEKÖY
SANCAKTEPE
SULTANBEYLİ
PENDİK
TUZLA
KARTAL
MALTEPE
ADALAR
ÜMRANİYE
ATAŞEHİR
KADIKÖY
ÜSKÜDAR
SARIYER
KAĞITHANE
BEŞİKTAŞ
ŞİŞLİ
BEYOĞLU
FATİH
EYÜP
SULTANGAZİ
ESENLER
BAĞCILAR
BAŞAKŞEHİR
BAHÇELİEVLER
BAKIRKÖY
ZEYTİNBURNU
AVCILAR
ESENYURT
BEYLİKDÜZÜ
BÜYÜKÇEKMECE
ARNAVUTKÖY
ÇATALCA
SİLİVRİ
MARMARA DENİZİ

COVID-19 döneminde dar gelirli hanelerin %37,6'sında iş kayıpları yaşandı

İstanbul İstatistik Ofisi'nin yoksul ailelerde COVID-19 pandemisinin etkilerini ölçmek amacıyla 1.000 dar gelirli hane ile telefon yoluyla yaptığı anket çalışmasının sonuçları yayınlandı.

Ankete katılan hanelerin %37'si sabit bir gelire sahip değil. Gelir sahibi hanelerin ise %97,9'u gelirlerini maaş sayesinde elde ederken sadece %1,8'i yardım, %0,3'ü kira ile geçimini sağlıyor.

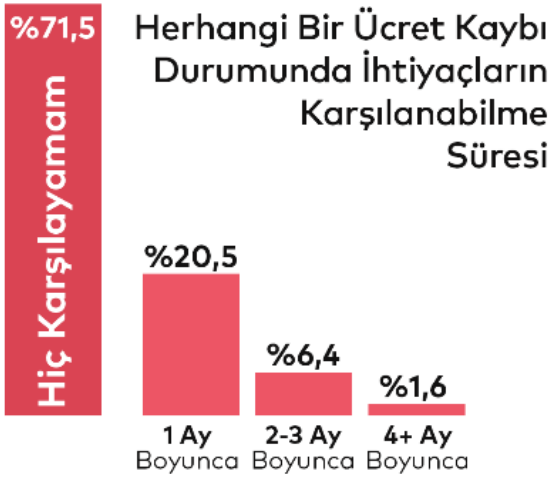

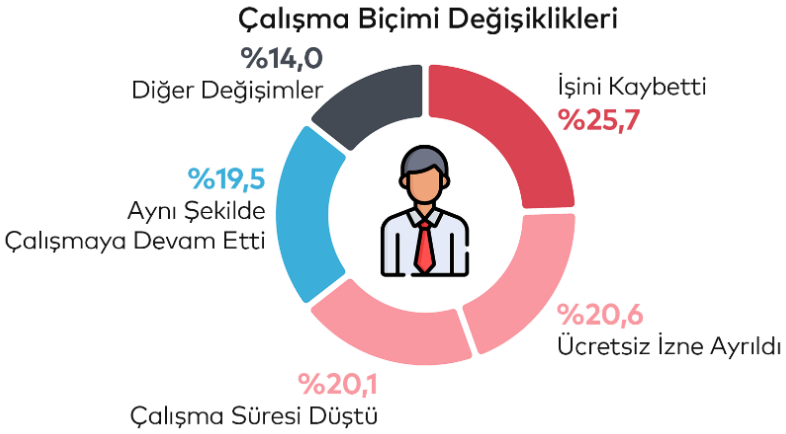

Hanelerin %34,5'inin sosyal güvencesi mevcut değilken, güvence sahibi hanelerin %2,7'si emekli sandığından, %5,2'si BAĞ-KUR'dan, %87,6'sı ise SSK'dan yararlanıyor.

Sosyal güvencesi olmayan kişilerin ise %70,8'i Genel Sağlık Sigortası bedelini ödeyemiyor.

Hanelere yöneltilen "herhangi bir nedenle ücret kaybına uğrarsanız belirli bir süre boyunca ihtiyaçlarınızı karşılama imkânınız var mı?" sorusuna %71,5'i karşılayamam yanıtını verdi. Hanelerin %20,5'i ihtiyaçlarını sadece 1 ay karşılayabileceğini, %6,4'ü 2-3 ay karşılayabileceğini belirtirken sadece %1,6'sı 4 ay ve daha uzun bir süre ihtiyaçlarını karşılayabileceğini belirtti.

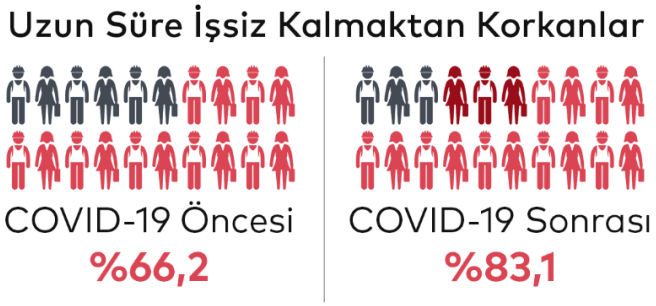

Ankete katılan kişilere yöneltilen "COVID-19 salgın sürecinde çalışma biçiminizde bir değişiklik oldu mu?" sorusuna %25,7'si işini kaybettiğini belirtirken, %20,6'sı ücretsiz izne ayrıldığını, %20,1'i çalışma süresinin düştüğünü, %4,2'si ücretli izne ayrıldığını belirtirken %19,5'i aynı şekilde çalışmaya devam ettiğini belirtti.

Hanelerin %83,1'i COVID-19 sonrası uzun süre işsiz kalacağından korkuyor.

Hanelere yöneltilen "COVID-19 öncesi uzun süre işsiz kalacağınızdan korkuyor muydunuz?" sorusuna hanelerin %66,2'si evet yanıtını verirken; "COVID-19 sonrası uzun süre işsiz kalacağınızdan korkuyor musunuz?" sorusuna %83,1'i evet yanıtını verdi.

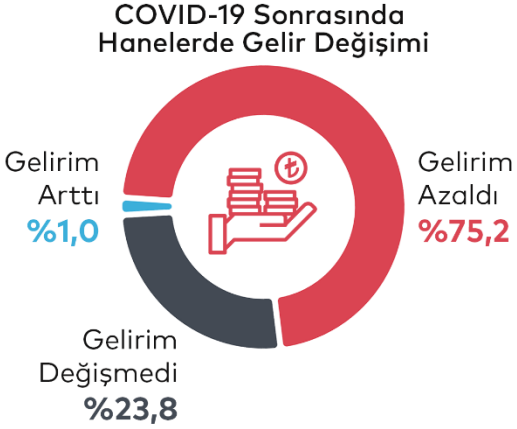
COVID-19 sürecinde **hanenizde işini kaybeden** oldu mu?

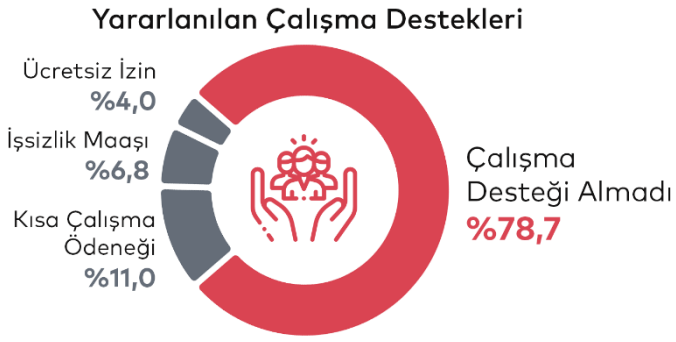
Evet
%37,6

"COVID-19 salgın sürecinde hanede işini kaybeden oldu mu?" sorusuna ise hanelerin %37,6'sı **evet** yanıtını verdi.

Hanelerin %75,2'si salgın sonrasında gelirinin azaldığını belirtti.

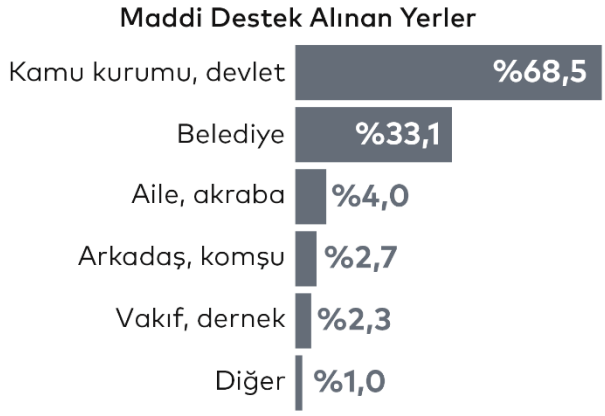
Hanelere yöneltilen "salgın sonrası gelirinizde nasıl bir değişiklik oldu?" sorusuna %75,2'si gelirinin azaldığını, %23,8'i gelirinin değişmediğini ve %1'i gelirinin arttığını belirtti.

Hanelerin %11'i kısa çalışma ödeneği aldığını belirtirken, %6,8'i işsizlik maaşı aldığını, %4'ü ise ücretsiz izin desteği aldığını belirtti. Hanelerden %78,7'si ise çalışma desteklerinden hiçbirini almadığını belirtti.(6,2'si işsizlik)

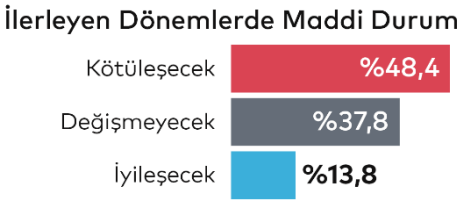
COVID-19 salgın sürecinde hanelerin %53,7'si maddi destek aldığını, %46,3'ü ise pandemi sürecinde destek almadığını belirtti.

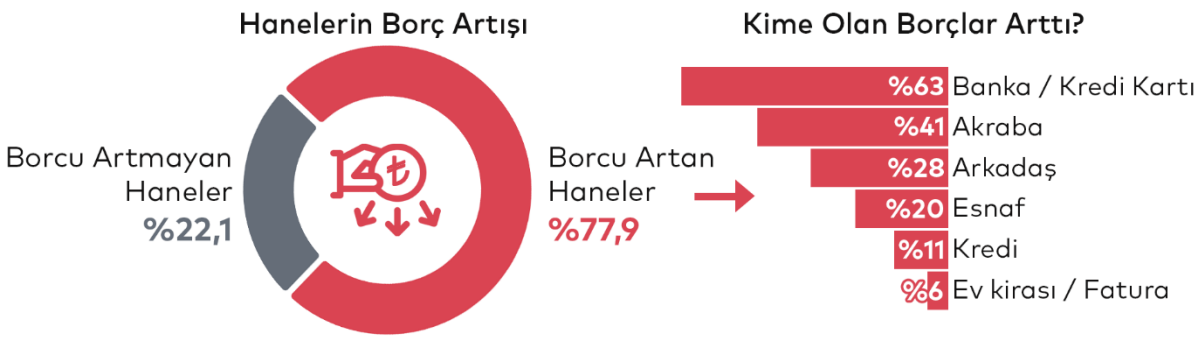

Maddi destek alanların %68,5'i bu desteği kamu kurum ve kuruluşlarından, %33,1'i belediyelerden, %4'ü aile ve akrabadan, %2,7'si arkadaş ve komşudan, %2,3'ü vakıf, dernek vb. kuruluşlardan aldığını belirtti. (%1 diğer)

İlerleyen dönemlerde hanelerin %48,4'ü ekonomik durumunun kötüleşeceğini düşünüyor.

Hanelerin yöneltilen "İlerleyen dönemlerde ekonomik durumunuzda nasıl bir değişiklik olacağını düşünüyorsunuz?" sorusuna %48,4'ü "ekonomik durumumun kötüleşeceğini düşünüyorum" yanıtını verirken, %37,8'i "ekonomik durumumum değişmeyeceğini düşünüyorum", %13,8'i ise "ekonomik durumumun iyileşeceğini düşünüyorum" yanıtını verdi.

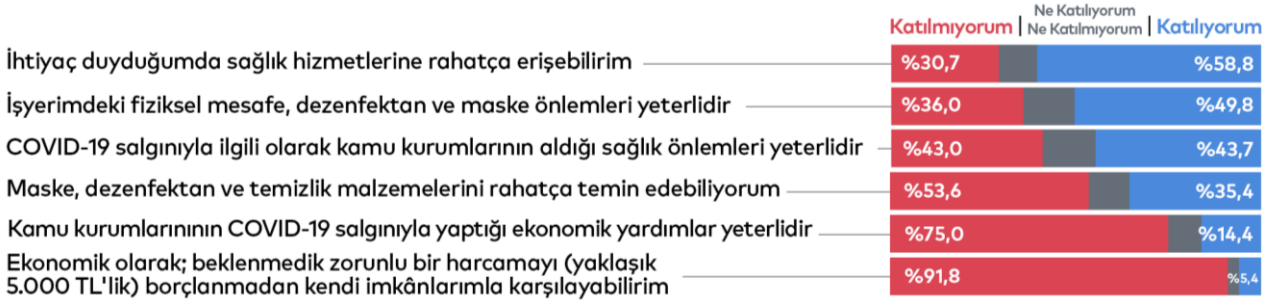

Hanelerin %77,9'unun mevcut borcunda salgın sebebiyle artış gerçekleşti.

Bu hanelerin %62,8'inin banka ve kredi kartı borcunda artış, %40,5'inin akrabaya olan borcunda artış, %28,1'inin arkadaşa olan borcu, %19,7'sinin esnafa, %10,6'sının kredi borcu, %5,7'sinin ise ev kirası veya fatura borcu artış gösterdi.

Hanelerin %76,2'si kamu kurumlarının COVID-19 salgınıyla yaptığı ekonomik yardımlar yeterli olmadığını düşünüyor.

Sonuç

Vaka sayılarına ve ölüm oranlarına bağlı olarak bu süreçte İstanbul'un en çok etkilenen ilçelerinin saptanması ve bu ilçelerdeki ekonomik hayata öncelik verilmesi gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır.

COVID-19'dan çıkarılması gereken en önemli derslerden biri olarak mega-şehirlerin gerek ekonomik gerekse de sosyal açıdan daha dirençli, sürdürülebilir ve teknolojiyi kullanımı çerçevesinde daha "akıllı şehir" dönüşümünü sağlayacak planlama ve yönetişim becerisine sahip olma özelliği bulunmaktadır.

COVID-19 krizinin şehirleri nasıl etkileyeceği ve geleceğe dair nasıl bir dönüşe geçmeleri gerektiği önemli bir sorun olarak bulunmaktadır. Kısa-dönemde, yaşam tarzı, iş hayatı ve sosyal ilişkiler bağlamında değişiklikler olması beklenmekle beraber, yöneticilerinin daha sürdürülebilir bir bakış açısı çerçevesinde, şehirlerin çevresel, sosyal ve ekonomik yönden ele alınması gerekmektedir.

COVID-19'a bağlı olarak ilk önce ve en fazla günlük ücrete bağlı olarak yaşamlarını idame eden ve kısıtlı tasarrufa sahip turizm sektöründeki özellikle düşük-gelir grubunda bulunan, gerekli sosyal mesafe ve koruyucu ekipmanlar sağlanmadan üretim ve hizmetler sektöründe yer alan çalışanlar ve kayıt-dışı çalışanlar ile küçük ve orta büyüklükteki ticarethanelerin ekonomik ve sosyal anlamda korunmaları gerekmektedir.

Yeni kent-ekonomisi, dijital dönüşüm ve teknolojik yaklaşımlarla beraber yürüyeceği gözükmektedir. Bununla beraber yerel idareler, yerel küçük ve mikro ölçekli firmalara finansal ve düzensiz gelire sahip mesleklerde bulunan sakinlerine desteklerde bulunarak ekonomik sıkıntıları hafifletmek için önemli bir rol oynamalıdırlar.

Referanslar

Baldwin, R. & di Mauro, B.W., 2020. Introduction, Mitigating the COVID Economic Crisis: Act Fast and Do Whatever It Takes içinde, R. Baldwin & B. W. di Mauro (Ed.), Erişim adresi: https://voxeu.org/content/mitigating-covid-economic-crisis-act-fast-and-do-whatever-it-takes

Gourinchas, P.O. 2020. Flattening the pandemic and recession curves, Erişim adresi: https://econfip.org/policy-brief/flattening-the-pandemic-and-recession-curves/

Mahler, D.G., Lakner, C., Aguilar, R.A.C. & Wu, H., 2020. The impact of COVID-19 (Coronavirus) on global poverty: Why Sub-Saharan Africa might be the region hardest hit, Erişim adresi: https://blogs.worldbank.org/opendata/impact-covid-19-coronavirus-global-poverty-why-sub-saharan-africa-might-be-region-hardest

OECD, 2020. OECD Policy Responses to Coronavirus (COVID-19), Cities Policy Responses, Erişim adresi: http://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/cities-policy-responses-fd1053ff/

United Nations, 2020. Policy Brief: COVID-19 in an Urban World, Erişim adresi: https://www.un.org/en/coronavirus/covid-19-urban-world

Wahba, S., Sharif, M. M., Mizutori, M & Sorkin, L., 2020. Cities are on the front lines of COVID-19, Erişim adresi: https://blogs.worldbank.org/sustainablecities/cities-are-front-lines-covid-19

"COVID-19 Pandemisi ve İstanbul Ekonomisine Etkileri" raporunun hazırlanma sürecindeki katkılarından dolayı Doç. Dr. Barış Kablamacı'ya teşekkürlerimizi sunarız.

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

İPA İstanbul Planlama Ajansı

İSTANBUL İSTATİSTİK OFİSİ